

21. Психологія емоцій. Тексты / под ред. V.K. Viljunasa, Ju.B. Gipenrejter. – М. : Изд-во Моск. un-ta, 1984. – 288 с.

22. Rubinshtejn S.L. Osnovy obshej psihologii / S.L. Rubinshtejn. – SPb. : Изд-во "Piter", 2000. – 712 с.

23. Semichenko V.A. Psihologija jemocij / V.A. Semichenko. – Lugansk : NPF "Osiris", 1996. – 67 с.

24. Fahrutdinova L.R. Psihologija perezhivaniya: sovremennoe sostojanie, aktual'nye issledovanija, perspektivy razvitiya // Mater. mezhdunarodnogo Foruma i shkoly molodyh uchenyh IP RAN "Obraz rossijskoj psihologii v regionah strany i v mire", 24-28 sentjabrja 2006 g. – М. : Изд-во "Institut psihologii RAN". – С. 101-104.

Jagera A.V. Emotional experience: the essence of the phenomenon. The article presents analysis and synthesis of theoretical views on the essence of the phenomena of feeling and emotional feeling. Substantiated conclude of what feelings is a form of psychical reflection of reality, which determines the functioning of the psyche, providing a definitive attitude of the individual as to the phenomena of the real or imaginary reality and its implementation in the behavior and activities. The feeling is accompanied by emergence a certain mental condition caused by the emotional and cognitive assessment of existing, past or future life events. This assessment formed in the range of definition of situational or an effective values objects and phenomena to perception their life meaning.

Based on these findings suggested interpretation of the concept of "emotional feeling" as a specific form of psychic reflection of reality, which is implemented by means of emotional and sensory phenomena, provides a quality relationship to real or imaginary, existing, past or future life events and its implementation in the behavior and activities personality. Emotional feeling arises as a natural ability to perceive and analyze internal and external influences on the level of emotions and feelings, assess their importance, call the appropriate mental states, predetermine effective functioning of the psyche as a whole.

It should be noted the special role of emotional experiences in motivation of the activities, particularly their importance to processes of cognition and learning personality. This leads to interest in the research of emotional feeling as the determining factor of learning activities of the individual.

Key words: feeling, emotion, emotional feeling.

Отримано: 22.08.2014 р.

УДК 159.9

Добренко І.А.

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПІДПРИЄМЦЯ ДО ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ

Добренко І.А. Психологічна готовність підприємця до економічних ризиків. Стаття присвячена аналізу психологічної готовності підприємця

до економічного ризику. Зроблена спроба огляду готовності до економічного ризику як психологічної категорії. Розкрита психологічна природа готовності, розглянуті поняття, види і типи ризику, виявлено основні підходи до визначення готовності та схильності до економічного ризику. З'ясована роль функцій, які виконує економічний ризик в підприємницькій діяльності.

Ключові слова: підприємливість, готовність до економічного ризику, підприємницький економічний ризик.

Добренко И.А. Психологическая готовность предпринимателя в экономических рисках. Стаття посвящена анализу психологической готовности предпринимателя к экономическому риску. Сделана попытка обзора готовности предпринимателя к экономическому риску как психологической категории. Раскрыта психологическая природа готовности, рассмотрены понятие, виды и типы риска, выявлены основные подходы к определению готовности и склонности к экономическому риску. Выяснена роль функций, которые выполняет экономический риск в предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: предприимчивость, готовность к экономическому риску, предпринимательский экономический риск.

Постановка проблеми. Життя сучасного суспільства тісно пов'язане з різного роду ризиками – політичними, соціальними, економічними, фінансовими, технологічними та іншими. Психологічні аспекти поведінки людей в ситуації ризику опинилися в центрі уваги психологів ще на початку становлення прикладної психології. Психологічна готовність до ризику розглядалася як особистісна властивість, яка виступала як професійно-важлива якість в небезпечних професіях або як небажана якість, протипоказання в професіях, де необхідно проявляти обережність, обачність.

В умовах енергетичної кризи і пов'язаного з ним економічного спаду конкурентоспроможними виявлялися фірми і виробничі організації, готові до гнучкої зміни видів продукції, а також до організаційних і технологічних інновацій. У цьому зв'язку дослідники стали вивчати новий вид ризику – економічний ризик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти підприємницького ризику, а саме готовність підприємця до ризику детально досліджується вітчизняними і зарубіжними науковцями. Серед останніх публікацій ставлення підприємця до ризику визначають індивідуальне різноманіття ризикової поведінки людей такі вчені, як: М. Валлах, Є.С. Жаріков, Н. Коган та ін. Поведінка людей в ризикованих ситуаціях та ситуаціях невизначеності відслідковуємо в роботах В.П. Третьякова, М. Цукермана та ін. Готовність до ризику також ґрунтовно досліджувалася економічними психологами, а саме: Дейнекою О. С., Журавльовим А. Л., Ложкіним Г.В., Малаховим С.В., Спасенніковим В.В., та ін. Фахівці в області наукового управління, соціології,

економіки та фінансів також присвятили свої наукові праці цьому напрямку, а саме: Зубок Ю. А., Карпов А.В., Кулаковська Л.П., Максименко С.Д., Соколінський В.М., Штайльманн К. та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Традиційно підприємництво сприймається широким загалом як ризикована, непередбачувана й емоційно-напружена діяльність. Проте людина, якій вона до душі, вбачає у цьому непересічні цінності, можливість професійної й особистісної самореалізації. Вона чітко усвідомлює, що бізнес, як і будь-яка інша робота, має свою мету, завдання і свій інтерес, в яких досить тісно поєднуються економічні й психологічні компоненти.

Якщо рентабельність і прибуток є індикаторами економіки, то самореалізація особистості індикатором психологічної успішності. А гроші виконують не лише економічні функції, а й стають важливим фактором формування психіки людини. Звідси абсолютно логічним є те, що успішність у підприємницькій діяльності залежить від психологічної готовності особистості до економічних ризиків.

Суттєвий вплив на таку готовність має стратегія економічної активності для матеріального забезпечення свого життя. Тому головними перешкодами на шляху до започаткування власної справи, на думку самих безробітних, є брак коштів, складне та суперечливе законодавство, нечесна та зростаюча конкуренція, а також залежність малого й середнього бізнесу від політичної ситуації в країні тощо.

Доведено, що формула успішності власної справи – це сума трьох складових: "особистість", "ідея", "кошти". Як бачимо, перше місце все-таки належить особистості.

Найбільш поширеним є таке термінологічне поняття: "Підприємець – це людина, яка організовує власну справу, керує нею, ризикує і бере на себе відповідальність за результати власної діяльності, або заснованого нею підприємства".

Готовність індивідуума до економічних ризиків – це не якась його особистісна риса або ознака, а цілісна характеристика. Вона вибудована на основі потреб людини та її індивідуально-психологічних особливостей, які відповідають вимогам підприємницької діяльності.

Підприємець малого бізнесу, з чого здебільшого починають безробітні, також повинен відповідати певним вимогам, а саме: необхідним рівнем фахової підготовки, ерудиції і культури, розвинутими громадськими і моральними якостями, почуттям професійної честі і соціальної відповідальності за результати праці. Не обійтися й без відповідного інтелектуального кругозору, організаторських здібностей, аналітичного мислення. А ще власна справа змусить його виявляти актив-

ний інтерес до управлінської діяльності (володіти навичками керівництва), вміти бути комунікабельним, самостійним у прийнятті і реалізації рішень, мати відчуття такту.

Сучасний бізнес вимагає від людини, яка ним займається, постійної активності, здатності гнучко та вчасно змінювати стратегію діяльності залежно від умов, що постійно змінюються, а також бути завзятим та наполегливим у досягненні мети. А найголовніше – мати велике бажання створювати щось нове, тобто постійно провадити інноваційні пошуки.

Ентузіастів, котрі належать до когорти підприємців, традиційно вважають такими, що схильні до ризику. Заради досягнення мети їх не лякає навіть втрата соціальної стабільності. Саме тому не кожен наважиться робити ці прагматичні, але часто-густо небезпечні кроки.

Проблеми психології ризику були і залишаються актуальними для всієї психології. При цьому є підстави вважати, що в даній області залишаються питання, які потребують загально-психологічного, теоретичного та емпіричного дослідження. Зокрема, відсутні дані про межі мінливості схильності до ризику в онтогенезі, на різних вікових етапах, про вплив на схильність до ризику провідної діяльності особистості, її соціально-професійного статусу та в цілому соціальної ситуації розвитку.

На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається безперервне зростання числа ризиків, що впливають на життя людини в різних сферах діяльності. Розвиток ринкової економіки призводить до підвищення соціальної значущості та збільшенню кількості фахівців, чия професійна діяльність пов'язана з необхідністю діяти в умовах невизначеності, приймати ризиковані рішення.

Удосконалення виробничих технологій і розвиток науки в цілому проявляється не тільки в зниженні, але часто, навпаки, в посиленні напруженості трудової діяльності, що вимагає вміння і готовності діяти в складних умовах. Все це сприяє збільшенню уваги вчених різних наукових областей до проблеми економічного ризику і психологічної готовності до нього.

Незважаючи на достатню поширеність в суспільних науках, в цілому ризик і готовність до економічного ризику досліджені явно недостатньо. Дослідження цих найскладніших феноменів в багатьох галузях наукового пізнання носять прикладний і багато в чому фрагментарний характер, що не дозволяє скласти повне і цілісне уявлення про них.

Дамо декілька визначень поняття. Ризик – ситуативна характеристика діяльності, яка полягає в невизначеності її результату і може мати несприятливі наслідки у випадку неуспіху. Ризик є дія, виконання якої ставить під загрозу задоволення якоїсь досить важливої потреби, або ж у такому собі відношенні загрожує суб'єкту втратою – програвшем, травмою, шкодою. Також ризик як ситуація вибору між двома (або навіть

більше) можливими варіантами дії, результат якого проблематичний і пов'язаний з можливими несприятливими наслідками: менш привабливим, але більш надійним, і більш привабливим, але менш надійним".

Незалежно від сфери виникнення, генезис поняття "ризик" пов'язується зі станом невизначеності, які досліджуються як філософією, так і природничими науками.

В інформаційному підході виділені два зовнішніх джерела (класу) невизначеності – дефіцит інформації та її надлишок. Дефіцит інформації може породжуватися її недостовірністю, суперечливістю, перекручення, неможливістю оцінки; надлишок – великим об'ємом.

Сучасні дослідження в галузі психології прийняття рішень пов'язують фактори суб'єктивної невизначеності (як внутрішньої причини невизначеності) з упевненістю у виборі, залежної як від особистісних властивостей, так і від суб'єктивних особливостей категоризації причинності.

Ризик рішення або дії, з позиції суб'єктивної характеристики невизначеності, тобто там, де людиною не тільки виявлена невідповідність необхідних або потенційних можливостей в управлінні ситуацією, але і де невизначеною є оцінка самого потенціалу. Відповідно готовність до економічного ризику означатиме готовність приймати рішення і діяти в умовах суб'єктивної невизначеності. Мова йде не про відмову від розгортання інтелектуального орієнтування в ситуації, а про готовність до самоконтролю дій при явній неповноті або недоступності необхідних орієнтирів, а також про готовність покладатися на свій потенціал.

Говорячи про готовність до економічного ризику, необхідно відзначити, що психологічна готовність людини до діяльності взагалі є інтегральним психологічним утворенням, що представляє собою прояв психічного стану і стійкої характеристики особистості, які є передумовами ефективної діяльності. Готовність ми розуміємо не тільки як активно-дієве становище особистості, але насамперед як глибоко проникаючий процес діяльності, який відображає зміст, ставить завдання і умови майбутнього виконання.

На сучасному етапі вивчення готовності до економічного ризику необхідно диференціювати. Мінімум три її види, які пов'язані з різними спонукальними джерелами та різними рівнями саморегуляції. Готовність іноді пов'язана з імпульсивністю, чи обумовлена факторами емоційної нестабільності.

Схильність до економічного ризику виступає як фактор готовності до зміни вражень, до пошуку сильних відчуттів, що відрізняються від імпульсивності проактивним характером своєї в регуляції діяльності, яка вимагає самостійності рішень. І, нарешті, економічний ризик як готовність до певного типу прийняття рішень про дії, а саме як готовність до ситуації

невизначеності, де треба покладатися на свої можливості і свою відповідальність, або як готовність "підстерігати" удачу раціонально, тобто йти на обдуманий ризик. Цей тип є також проактивним регулятором і знаходиться в більш близьких відносинах з процесами визначення мети й цілей, тобто з найбільш усвідомленими і верхніми рівнями саморегуляції, що забезпечують адекватну регуляцію співвідношення інтелектуальних та мотиваційних складових процесів прийняття рішення.

Саме таке розуміння готовності до економічного ризику реалізується людиною в здатності до самоконтролю і регуляції своїх дій при явній неповноті інформації, як властивості особистісної регуляції прийняття рішень та стає найбільш часто вживаним в психологічних дослідженнях.

Визнання статусу готовності до економічного ризику як різнорівневої властивості дозволяє розрізнити психодіагностичні завдання, пов'язані з ідентифікацією "ризикованості".

Незважаючи на те, що поняття "готовності" і "схильності" до ризику в багатьох джерелах вживаються як синоніми, розведення їх семантичного значення можна поспостерігати в роботах Корнілової Т.В.

Для дослідження схильності до ризику застосовуються методика ІРЕ (імпульсивність, ризикованість, емпатія), розроблена Айзенком, в якій автор говорить про схильність до ризику як про прояв імпульсивності, як про фактор готовності до зміни вражень, до пошуку нових гострих відчуттів. А система уявлень власне про готовність до ризику розроблялася Корніловою Т.В. І в створеній нею методиці ОФР (особистісні фактори прийняття рішення) досліджується готовність до ризику як особистісний чинник, що впливає на прийняття рішення і регуляцію дій суб'єктом. Однак в ході кореляційного аналізу було виявлено, що готовність до ризику і схильність до ризику пов'язані з одними і тими ж мотиваційними тенденціями. Проте в групі досліджень було доведено, що у вибірці схильність до ризику і готовність до ризику, виміряні зазначеними вище методиками, пов'язані, але на дорослій вибірці дані властивості розглядаються як незалежні. [1]

Законодавчо встановлено, що підприємницька діяльність є ризикованою, тобто дії учасників підприємництва в умовах ринкових відносин, які склалися, конкуренції, функціонування всієї системи економічних законів не можуть бути з повною визначеністю розраховані і здійснені. Багато рішень у підприємницькій діяльності доводиться приймати в умовах невизначеності, коли необхідно вибирати напрям дій з кількох можливих варіантів, здійснення яких складно передбачити.

Ризик властивий будь-якій сфері людської діяльності, яка пов'язана з безліччю умов і факторів, які впливають на позитивний результат прийнятих

людьми рішень. Тому з виникненням і розвитком капіталістичних відносин з'являються різні теорії ризику, а класики економічної теорії приділяють велику увагу дослідженню проблем ризику в підприємницькій діяльності.

Під економічними ризиками підприємців розуміють такі, що виникають при будь-яких видах підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів і послуг, їх реалізацією; товарно-грошовими і фінансовими операціями; комерцією, а також здійсненням науково-технічних проєктів. Підприємств може зазнавати втрат через ушкодження або знищення засобів виробництва, невиконання контрагентами умов договорів. Крім цього, можливі значні фінансові втрати через зниження задалегідь обумовленого рівня рентабельності, через необхідність компенсувати шкоду, заподіяну найманим працівникам внаслідок нещасного випадку на виробництві, також споживачам продукції цього підприємства.

Ризик становить об'єктивно неминучий елемент прийняття будь-якого господарського рішення внаслідок того, що невизначеність – неминуча характеристика умов господарювання. В економічній літературі часто не робиться відмінностей між поняттями "ризик" і "невизначеність". На наш погляд, їх слід розмежовувати.

Насправді перше характеризує таку ситуацію, коли настання невідомих подій досить ймовірне і може бути оцінене кількісно за допомогою економіко-математичних, статистичних методів, а друге – коли вірогідність настання таких подій оцінити наперед неможливо.

В реальній ситуації рішення, яке приймається підприємцем, майже завжди пов'язане з ризиком, який обумовлений наявністю низки факторів невизначеності, які свідомо не передбачаються.

Для розуміння природи підприємницького ризику фундаментальне значення має зв'язок ризику і прибутку. Адам Сміт в "Дослідження про природу і причини багатства народів" відзначав, що досягнення навіть звичайної норми прибутку завжди пов'язано з більшим чи меншим ризиком. Відомо, що отримання прибутку підприємцем не гарантовано, винагородою за витрачений їм час, зусилля і здібності можуть бути як прибуток, так і збиток. [2]

Г. Хейне в своїй роботі "Економічний спосіб мислення" відзначає, що прибуток виникає внаслідок невизначеності, за відсутності якої все, що відноситься до отримання прибутку, було б широко відомо, всі можливості його отримання були б повністю використані і, отже, прибутку всюди рівняли б нулю. [3]

Таким чином, за відсутності невизначеності будь-які розбіжності між виручкою і витратами будуть усунені в процесі конкуренції і прибуток стане рівною нулю. В реальному, постійно змінному і тому завжди невизначеному світі такого не відбувається.

Підприємець виявляє готовність йти на економічний ризик в умовах невизначеності, оскільки разом з ризиком втрачає існує можливість додаткових доходів. І. Шумпетер у книзі "Теорія економічного розвитку (Дослідження підприємницького прибутку, капіталу, відсотка і циклу кон'юнктури)" пише про те, що якщо ризики не враховуються в господарському плані, тоді вони стають джерелом, з одного боку, збитку, а з іншого – прибутків. Можна вибрати рішення, яке містить менше ризику, але при цьому менше буде і отримується прибуток. [4]

Слід вказати, що підприємець може частково перевести ризик на інших суб'єктів економіки, але повністю уникнути його він не може. Справедливо можна сказати, хто не ризикує, той не виграє. Іншими словами, для отримання економічного прибутку підприємець повинен свідомо погодитися на прийняття економічно ризикованого рішення.

Можна впевнено сказати, що невизначеність і ризик відіграють дуже важливу роль у підприємницькій діяльності, утримуючи в собі суперечність між запланованим і дійсним.

Підприємницький економічний ризик має об'єктивну основу через невизначеність зовнішнього середовища по відношенню до підприємницької фірми. Зовнішнє середовище включає об'єктивні економічні, соціальні та політичні умови, в рамках яких фірма здійснює свою діяльність і до динаміки яких вона вимушена пристосовуватися. Невизначеність ситуації зумовлюється тим, що вона залежить від безлічі змінних, контрагентів та осіб, поведінка яких не завжди можна передбачити з прийнятною точністю. Позначається також і відсутність чіткості у визначенні цілей, критеріїв і показників їх оцінки.

Економічна поведінка підприємця при ринкових відносинах заснована на обраній індивідуальній програмі підприємницької діяльності, яка на свій ризик реалізовується в рамках можливостей, що закріплені в законодавчих актах. Кожен учасник ринкових відносин заздалегідь позбавлений завідомо відомих, однозначно заданих параметрів, гарантій успіху: забезпеченої частки участі в ринку, доступності до виробничих ресурсів за фіксованими цінами, стійкістю купівельної спроможності грошових одиниць, незмінністю норм і нормативів та інших інструментів економічного управління.

Економічний ризик, який притаманний підприємництву, і є невід'ємною частиною його економічного життя. До цього часу ми звертали увагу тільки на об'єктивну сторону підприємницького ризику. Дійсно, ризик пов'язаний з реальними процесами в економіці. Об'єктивність ризику пов'язана з наявністю факторів, існування яких, зрештою, не залежить від дій підприємців. В той же час окремі вчені розробляють суб-

'ективний підхід до ризику. Так, В. Ойгензіхт в своїй роботі "Проблема ризику в цивільному праві" виходить з того, що ризик завжди суб'єктивний, оскільки реалізується через людину. Така точка зору не позбавлена глузду. Адже саме підприємець оцінює ситуацію, формує безліч можливих результатів і представляє вірогідність їх здійснення, робить вибір з безлічі альтернатив. Крім цього, готовність і сприйняття ризику залежить від кожної конкретної людини з його характером, складом розуму, психологічними особливостями, рівнем знань в області його діяльності. Хоча варто відзначити, що В. А. Ойгензіхт розглядає ризик як об'єктивну категорію, яка тільки може виступати в якості об'єктивної інформації для оцінки фактів, тобто для тих інтелектуальних моментів, що формують вольовий елемент – вибір рішення [5]. Однак, напевно чи можна з цим погодитися. Все ж діючи так чи інакше, особа повинна не тільки усвідомити зовнішні чинники ризику, визначити ступінь імовірності й рівень ризику, передбачити можливі результати, але і прийняти відповідне рішення. Зрозуміло, що прийняття такого рішення обумовлено волею. Тому не доцільно зводити сутність ризику лише до об'єктивного критерію.

Для одного підприємця дана величина ризику є прийнятною, тоді як для іншого – непринятною.

Оцінка ризику і вибір рішення багато в чому залежать від людини, яка його приймає. Одна і та ж ризикована ситуація характеризується різними підприємцями неоднаково, оскільки ризик сприймається суто індивідуально. Чимало залежить від того, що візьме верх – передчуття успіху чи невдачі. Ризикованих рішень за звичаєм уникають підприємці консервативного типу, які не є схильними до інновацій.

В даний час можна виділити дві форми підприємництва. В першу чергу це комерційні організації, засновані на старих господарських зв'язках. У ситуації невизначеності такі підприємці прагнуть уникати ризику, намагаючись пристосовуватися до умов господарювання, що змінюються. Друга форма – це новостворені підприємницькі структури, які характеризуються розвиненими горизонтальними зв'язками, широкою спеціалізацією. Такі підприємці готові ризикувати, в ризикованій ситуації вони маневрують ресурсами, здатні дуже швидко знаходити нових партнерів.

У прийнятті підприємцем рішення, пов'язаного з ризиком, важливу роль грає його інформованість, досвід, кваліфікація, ділові якості. Підприємець схильний до ризикованих рішень в тому випадку, якщо впевнений у професіоналізмі виконавців. Також готовність йти на ризик неабиякою мірою визначається під впливом результатів реалізації, попередніх рішень, прийнятих в тих же умовах. Помилки, допущені раніше в аналогічній ситуації, диктують вибір обережнішою стратегії.

Принципове рішення про прийняття ризикованого проекту залежить від підприємця, який приймає це рішення, від його переваг між очікуваною прибутковістю коштів, що вкладаються в цей проект, і їх надійністю. Подальший розгляд суті економічного ризику пов'язаний із з'ясуванням функцій, які виконує ризик в підприємницькій діяльності. В економічній літературі виділяються наступні функції ризику: інноваційна, регулятивна, захисна і аналітична.

Інноваційну функцію ризик виконує, стимулюючи пошук нетрадиційних рішень проблем, які стоять перед підприємцем. Аналіз зарубіжної літератури показує, що в міжнародній господарській практиці накопичився позитивний досвід інноваційного ризикового господарювання. Ризиковані рішення, ризикований тип господарювання приводять до ефективного виробництва, від якого вирають і підприємці, і споживачі, і суспільство в цілому.

Регулятивна функція має суперечливий характер і виступає в двох формах: конструктивній і деструктивній формі. Ризик підприємця, як правило, орієнтований на одержання значних результатів нетрадиційними способами. Тим самим він дозволяє долати консерватизм, догматизм, відсталість, психологічні бар'єри, які перешкоджають перспективним нововведенням. У цьому виявляється конструктивна форма регулятивної функції підприємницького ризику.

Конструктивна форма регулятивної функції ризику полягає і в тому, що здатність ризикувати – один із шляхів успішної діяльності підприємця. Тим не менше, ризик може стати проявом авантюризму, суб'єктивізму, якщо рішення приходить в умовах неповної інформації, без належного обліку закономірностей розвитку явища. У цьому випадку ризик виступає як дестабілізуючий фактор.

Захисна функція ризику виявляється в тому, що якщо для підприємця ризик – природний стан, то нормальним повинно бути і терпиме ставлення до невдач. Ініціативним підприємцям потрібний соціальний захист, правові, політичні та економічні гарантії, що виключають у разі невдачі покарання і стимулюючі виправданий ризик.

Щоб зважитися на ризик, підприємець повинен бути впевнений, що можлива помилка не може скомпрометувати ні його справу, ні його імідж. Достовірність помилки слід розцінювати як невід'ємний атрибут самостійності, а не як наслідок професійної неможливості. Мається на увазі помилка, яка виявляється такою унаслідок не виправдовує себе, хоча і розрахованого ризику.

Слід виділити ще аналітичну функцію ризику, яка пов'язана з тим, що наявність ризику припускає необхідність вибору одного з можливих варіантів рішень, у зв'язку, з чим підприємець в процесі ухвалення рішення

аналізує всі можливі альтернативи, вибираючи найбільш рентабельні і найменш ризиковані. У простих ситуаціях, наприклад, при укладенні договору постачання сировини, підприємець спирається, як правило, на інтуїцію і минулий досвід. Але при оптимальному рішенні тієї або іншої складної виробничої задачі, наприклад, ухваленні рішення про вкладення інвестицій, необхідно використовувати спеціальні методи аналізу.

Висновок. Можна сказати, що усі, хто вирішив започаткувати власну, повинні повірити в себе й у свої сили, бути готовими відповідати за ризик, пов'язаний із своєю активністю, прагнути до незалежності і самостійності в економічному житті.

Ми дійшли висновку, що феномен ризику носить складний характер і вивчається не тільки психологами, а й фахівцями в області наукового управління, соціології, економіки, фінансів та інших.

Ризик це ситуативна характеристика діяльності, яка полягає в невизначеності її результату, при якій можливі несприятливі наслідки у випадку неуспіху. Розглядаючи функції ризику, слід ще раз підкреслити, що, не дивлячись на значний потенціал втрат, який несе в собі економічний ризик, він є джерелом можливого прибутку. Тому основне завдання підприємця не відмова від ризику взагалі, а в тому, щоб бути завжди готовим зробити вибір рішення, яке пов'язане з ризиком на основі об'єктивних критеріїв.

Список використаних джерел

1. Корнилова Т.В. Диагностика личностных факторов принятия решения /Т.В. Корнилова // Вопросы психологии. – М.: Школа-Пресс, 1994. – № 6. – С. 99-109.
2. Юхименко П. І., Леоненко П.М. Історія економічних учень. Навчальний посібник / П.І. Юхименко, П.А.М. Леоненко.- К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с.
3. Пол Хейне. Экономический способ мышления. – Пер. з англ. Изд. 2-е, стереотипное. – М.: Изд-во "Дело" за участю вид-ва "Catallaxy", 1992 – С. 299.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / предисл. В. С. Автономова. – М.: ЭКСМО, 2007. – 864 с – (Антология экономической мысли).
5. Ойгензихт В. А. Воля и волеизъявление / В. А. Ойгензихт. – Душанбе: Дониш, 1983. – 256 с.

Spisok vikoristanix dzherel

1. Kornilova T.V. Diagnostika lichnostnyh faktorov prinjatija reshenija /T.V. Kornilova // Voprosy psihologii. – М.: Shkola-Press, 1994. – № 6. – S. 99-109.

2. Juhimenko P. I., Leonenko P.M. Istorija ekonomichnih uchen'. Navchal'nij posibnik / P. I. Juhimenko, P.M. Leonenko – K.: Znannja-Pres, 2005.- 583 c.

3. Pol Hejne. Jekonomicheskij sposob myshlenija. – Per. z angl. Izd. 2-e, stereotipnoe. – M.: Izd-vo "Delo" za uchastju vid-va "Catallaxy", 1992 – S. 299.

4. Shumpeter J. Teorija jekonomicheskogo razvitija. Kapitalizm, socializm i demokratija / predisl. V. S. Avtonomova. – M.: JeKSMO, 2007. – 864 s – (Antologija jekonomicheskoy mysli).

5. Ojgenziht V. A. Volja i voleizjavlenie / V. A. Ojgenziht. – Dushanbe: Donish, 1983. – 256 s.

Dobrenko I.A. Psychological readiness of the entrepreneur to the economic risks. *Reviewed and analyzed various aspects of business risk, namely the willingness entrepreneur to economic risk.*

It is noted that a significant effect on the willingness of a strategy of economic activity for the financial security of his life.

It is proved that the formula of success of your own business - it is the sum of three components: the "personality", "idea", "tools".

It is noted that the psychological readiness to engage in general is an integral activity in psychology, is a manifestation of the mental state and a stable personality characteristics, which are prerequisites for effective activities.

It has been observed that the tendency to economic risk acts as a factor of readiness for change of impressions, to search for strong sensations, different from impulsivity proactive character in the regulation of activities that require independent decisions.

Established that entrepreneurship is risky, ie the actions of participants in the business market conditions, prevailing competitive functioning of the entire system of economic laws can not be calculated with certainty and implemented. Economic behavior of the entrepreneur when market relations based on their individual program selected business activities at your own risk implemented within the framework of opportunities, which are enshrined in legislation.

It is concluded that considering the risk function and despite the significant potential losses, which bears the economic risk, it is a source of potential profit. Therefore, the main task of the entrepreneur is not the rejection of risk in general, but to be always ready to make a choice of solutions, which is associated with the risk on the basis of objective criteria.

Key words: *entrepreneurship, willingness to economic risk, entrepreneurial economic risk.*

Отримано: 6.08.2014 р.